

Odměna advokáta

Obecný soud nemůže ani při rozhodování o nákladech poškozených vzniklých přibráním zmocněnce v trestní věci vyloučit aplikaci podzákonného právního předpisu či jeho části [např. § 12 odst. 4 vyhlášky č. [177/1996](#) Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)], aniž by řádně odůvodnil, proč je daný předpis či jeho část v rozporu se zákonem či dokonce ústavním pořádkem (čl. 95 odst. 1 Ústavy).

Při posuzování účelnosti nákladů poškozeného vynaložených k uplatnění nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy v trestním řízení podle § 154 odst. 1 trestního řádu musí obecné soudy posuzovat účelnost jednotlivých úkonů zmocněnce poškozeného, nesmí jejich účelnost hodnotit jen paušálně a bez vazby na konkrétní věc.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 158/24 ze dne 17.4. 2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelů J. K., E. K. a V. K., J. K. a L. K. a S. B. a L. B., všech zastoupených Mgr. J.Ú., advokátem, sídlem Č.B., proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. října 2023, č. j. 4 To 488/2023-519, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích, jako účastníka řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. října 2023, č. j. 4 To 488/2023-519, bylo porušeno základní právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. října 2023, č. j. 4 To 488/2023-519, se zrušuje.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud se k přezkumu rozhodnutí obecných soudů o náhradě nákladů řízení tradičně staví zdrženlivě. V nynější věci však Ústavní soud zrušil rozhodnutí krajského soudu o náhradě nákladů poškozených vzniklých přibráním zmocněnce v trestní věci. Krajský soud totiž nepřezkoumatelným způsobem vyloučil aplikaci § 12 odst. 4 vyhlášky č. [177/1996](#) Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), a nevypořádal se s argumentací poškozených (stěžovatelů) ve stížnosti proti usnesení okresního soudu o nákladech řízení.

2. Stěžovatelé jsou rodinní příslušníci sedmnáctiletého motocyklisty, který zemřel při dopravní nehodě způsobené M. S. Okresní soud ve Strakoniciích uznal M. S. (dále jen "odsouzený") vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 trestního zákoníku, uložil mu podmíněně odložený trest odnětí svobody v délce 12 měsíců se zkušební dobou v délce 24 měsíců a trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech druhů motorových vozidel na dobu 24 měsíců. Okresní soud odsouzenému také uložil povinnost podle § 228 odst. 1 trestního řádu nahradit stěžovatelům jako poškozeným nemajetkovou újmu, prvním ze stěžovatelů (otce zemřelého) nahradit též škodu. Proti rozsudku okresního soudu se odvolali jak odsouzený, tak stěžovatelé. Krajský soud odvolání odsouzeného a většiny stěžovatelů zamítl. K odvolání prvních dvou stěžovatelů (rodičů zemřelého) pouze částečně zrušil původní výrok o náhradě nemajetkové újmy a znovu rozhodl tak, že výši této náhrady těmto stěžovatelům zvýšil. Ve výsledku tak soudy uložily odsouzenému povinnost nahradit nemajetkovou újmu jednotlivým členům rodiny zemřelého ve výši od 125 000 Kč do 500 000 Kč.

3. Stěžovatelé se po skončení trestní věci domáhali náhrady nákladů potřebných k uplatnění jejich nároků na náhradu škody a nemajetkové újmy. Okresní soud o jejich návrhu rozhodl usnesením ze dne 30. 8. 2023 č. j. 5 T 21/2022-494. Z původně požadované částky 517 900,50 Kč soud sedmi nynějším stěžovatelům dohromady přiznal jen částku 76 288 Kč (ve výši od 12 919 Kč do 10 090 Kč u jednotlivých stěžovatelů).

4. Okresní soud upravil původně požadovanou částku několika směry. Pro nynější věc jsou podstatné dva. Zaprvé, okresní soud některé úkony advokáta při zastupování stěžovatelů označil za tzv. společné úhrnné úkony. Celkem šlo o pět úkonů právní služby: tři účasti u hlavního líčení před okresním soudem, sepsání odvolání a následně účast u veřejného zasedání v odvolacím řízení před krajským soudem. U těchto úkonů okresní soud vyloučil použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Okresní soud k tomu uvedl, že tyto úkony není možné účtovat každému poškozenému zvlášť (byť se snížením tarifní hodnoty podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu). Jde naopak vždy o jeden úkon učiněný vůči všem poškozeným. U těchto tzv. společných úhrnných úkonů pak zmocněnci přiznal také vždy jen jednu náhradu hotových výdajů. Zadruhé, okresní soud nepřiznal prvním dvěma stěžovatelům (rodičům zemřelého) náhradu nákladů za účast zmocněnce u výslechu obviněného a výslechu svědků v přípravném řízení ani náhradu nákladů za dostavení se k dalším výslechům svědků, které se nakonec nekonaly. Okresní soud k tomu pouze uvedl, že účast zmocněnce u výslechů v přípravném řízení nepovažuje za úkon, který by byl potřebný k účelnému uplatnění nároku poškozených v trestním řízení, protože v přípravném řízení se neřeší žádné nároky na případnou náhradu škody či nemajetkové újmy. Dále pouze dodal, že těžiště dokazování je dáno až v hlavním líčení, zmocněnec stěžovatelů se účastnil všech hlavních líčení a za účast na něm mu soud přiznal odměnu (právě u těchto úkonů však vyloučil okresní soud použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu, pozn. Ústavního soudu).

5. Proti usnesení okresního soudu se stěžovatelé bránili stížností. Okresní soud podle nich při rozlišování mezi tzv. společnými úhrnnými úkony a samostatnými úkony jejich zmocněnce vykročil z rámce advokátního tarifu. Ve stížnosti odkázali na usnesení Vrchního soudu v Praze, které ke stížnosti přiložili. V tomto usnesení vrchní soud totožný postup (byť v jiné věci) podrobně rozebral a označil za nesprávný. Stěžovatelé se také ohradili proti závěru okresního soudu o neúčelnosti účasti jejich zmocněnce u výslechů v přípravném řízení. Okresní soud tento závěr odůvodnil jen zcela paušálně, nevzal v potaz, že šlo o skutkově složitou věc, zejména co do průběhu nehody a zjišťování míry odpovědnosti odsouzeného za způsobení dopravní nehody. Účast zmocněnce (v dané fázi jen rodičů zemřelého mladíka) podle nich účelná byla.

6. Krajský soud stížnost v záhlaví uvedeným usnesením zamítl. K otázce tzv. společných úhrnných úkonů uvedl, že okresní soud správně rozlišoval mezi těmi úkony, které zmocněnec učinil jednorázově pro všechny poškozené a při kterých lze za jediného klienta považovat několik klientů se samostatnými nároky, a samostatnými úkony, které již zmocněnec realizuje vůči každému z poškozených zvlášť. Společné úhrnné úkony jsou podle krajského soudu typicky studium spisu, účast u hlavního líčení či veřejného zasedání, či porada s klienty. U těchto úkonů je proto namíste určit odměnu pouze jednou, bez ohledu na počet poškozených a bez použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Samostatné úkony jsou pak například příprava a převzetí zastoupení a uplatnění nároku na náhradu újmy.

7. Krajský soud uznal, že advokátní tarif tímto způsobem mezi různými úkony při zastupování více osob nerozlišuje. Okresním soudem zvolené řešení však plyne z ustalující se praxe nejen krajského soudu, ale též Vrchního soudu v Praze, Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Na rozhodnutí těchto soudů, která podle něj tuto praxi potvrzují, v bodu 13 napadeného usnesení (tedy v části odůvodnění, kde se zabýval právě tzv. společnými úhrnnými úkony) též odkázal: "Ke shora uvedenému pak je správně odkazováno na rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 1. 2022, sp. zn. 4 To 617/2021, včetně rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3118/20. Správně okresní soud

odkazuje i na rozhodnutí Ústavního soudu I. ÚS 198/23, dále pak rozhodnutí Nejvyššího soudu 25 Cdo 3771/2020, stejně jako na rozhodnutí III. ÚS 1255/18. Nutno je pak rovněž poukázat na rozhodnutí Vrchního soudu 7 To 59/2017. Dále je správně poukazováno na rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ve věci 4 To 306/2022". Nic dalšího k těmto rozhodnutím krajský soud nerozvedl.

8. K výhradám stěžovatelů ohledně nepřiznání nákladů zmocněnce za účast při úkonech na přelomu roků 2021 a 2022 pak krajský soud jednou větou uvedl, že se ztotožňuje se závěrem okresního soudu: tyto úkony nebyly účelné, neboť těžiště dokazování bylo až v hlavním líčení.

II. Argumentace stěžovatelů

9. Stěžovatelé se ústavní stížností domáhají zrušení v záhlaví uvedeného usnesení krajského soudu, které podle nich porušilo jejich ústavně zaručená práva podle čl. 11 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod a rovněž porušilo čl. 2 odst. 2 Listiny. V otázce rozlišování mezi tzv. společnými úhrnnými úkony a samostatnými úkony při zastupování více osob krajský soud schválil postup, který nemá oporu v advokátním tarifu. Podle stěžovatelů jde o nepřípustný výklad, kterým krajský soud fakticky mění platnou právní úpravu. Na případy, kdy advokát zastupuje více osob, dopadá jednoznačné pravidlo v § 12 odst. 4 advokátního tarifu (tedy přiznání odměny za každou zastupovanou osobu sníženou o 20 %). Soud nemá možnost odměnu v tomto směru dále modifikovat, nemá k tomu zákonné zmocnění. Stěžovatelé upozorňují, že i podle usnesení Vrchního soudu v Praze, na které odkázali ve stížnosti, je správným postupem v podobných situacích použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Vrchní soud se navíc ve stěžovateli citovaném usnesení vypořádal i s odkazy na stejné rozhodnutí Ústavního soudu, na které se nyní odvolával krajský soud. Stěžovatelé rovněž kritizují, že obecné soudy u těch úkonů, které označily za tzv. společné úhrnné úkony, přiznaly jejich zástupci jediný režijní paušál. Přístup obecných soudů považují za nemístný, vidí v něm jen snahu co nejvíce snížit přiznanou náhradu nákladů řízení.

10. První dva stěžovatelé nesouhlasí též se závěry krajského soudu o neúčelnosti některých úkonů jejich zmocněnce v přípravném řízení (konkrétně účasti u výslechu obviněného dne 13. 12. 2021, výslechu svědků dne 14. 1. 2022; a cesty na nakonec zrušený další výslech svědků dne 10. 1. 2022). Podobně jako ve stížnosti proti usnesení okresního soudu kritizují, že krajský soud svůj závěr odůvodnil jen formálně a nepřihlédl k tomu, že trestní věc byla skutkově složitá a bylo nutné zjišťovat míru odpovědnosti odsouzeného za dopravní nehodu.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelé jsou zastoupeni v souladu s § 29 až § 31 zákona č. [182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu. Vyčerpali též všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona. Ústavní stížnost je tedy přípustná.

IV. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud si vyžádal spis okresního soudu sp. zn. 5 T 21/2022. Současně si vyžádal rozhodnutí krajského soudu a vrchního soudu, na která krajský soud odkazoval v napadeném rozhodnutí na podporu svých závěrů o ustálené praxi ohledně tzv. společných úhrnných úkonů (tj. nikde nepublikovaná usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 1. 2022 4 To 617/2021 a ze dne 30. 8. 2022 sp. zn. 4 To 306 /2022 a Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 7. 2017 sp. zn. 7 To 59/2017; naopak rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu jsou veřejně dostupná na internetových stránkách těchto soudů).

13. Ústavní soud rovněž vyzval krajský soud jako účastníka řízení a odsouzeného, který připadal do úvahy jako vedlejší účastník o této ústavní stížnosti, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti. Krajský soud ve vyjádření pouze odkázal na odůvodnění napadeného usnesení (Ústavní soud proto ani jeho vyjádření nepřeposlal stěžovatelům na vědomí). Odsouzený se k ústavní stížnosti nevyjádřil. V souladu s poučením, kterého se mu od Ústavního soudu dostalo, lze mít tudíž za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdal (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu, ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

14. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, protože od něj podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu nebylo možné očekávat další objasnění věci.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

15. K přezkumu rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení se Ústavní soud dlouhodobě staví zdrženlivě. Ve věcech náhrady nákladů poškozených se však nutně tato zdrženlivost neuplatní, neboť tato náhrada nepředstavuje pouze příslušenství pohledávky, již poškozený v adhezním řízení uplatňuje, ale samostatný nárok poškozených, který slouží k zajištění jejich veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení (náleze ze dne 1. 3. 2023 sp. zn. II. ÚS 357/22, bod 17).

16. Důvod pro zásah Ústavního soudu nastane typicky tehdy, pokud obecné soudy extrémním způsobem vybočí z pravidel pro vedení daného řízení, například vykazuje-li rozhodování obecného soudu o nákladech řízení prvky libovůle (srov. např. nedávné nálezy ze dne 17. 1. 2024 sp. zn. I. ÚS 2086/23, bod 25, a ze dne 7. 2. 2024 sp. zn. II. ÚS 244/23, bod 16).

17. Soudní rozhodování vykazuje prvky libovůle mimo jiné tehdy, nejsou-li z rozhodnutí vůbec patrné důvody, které soud k rozhodnutí vedly. Povinnost soudů odůvodnit rozhodnutí je součástí práva na spravedlivý proces. Tato povinnost neznamená, že odůvodnění musí vždy obsahovat podrobnou odpověď na každý argument vznesený v řízení, to by ostatně u rozsáhlých podání nebylo ani možné. Soudy se musí v odůvodnění vypořádat s argumenty procesních stran způsobem, který odpovídá míře jejich závažnosti [srov. náleze ze dne 20. 1. 2020 sp. zn. II. ÚS 4152/18 (N 10/98 SbNU 73), bod 15 a judikaturu tam uvedenou, podobně náleze I. ÚS 2086/23, bod 24].

18. Posouzení nynější ústavní stížnosti lze rozdělit do dvou částí. První část se týká vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu u těch úkonů, které obecné soudy označily jako tzv. společné úhrnné úkony a následně přiznaly náhradu nákladů řízení pouze za jediný úkon (část V.A. níže). Druhá část se pak týká posouzení účelnosti účasti zmocněnce prvních dvou stěžovatelů u výslechů v přípravném řízení (část V.B. níže). Ústavní stížnost je důvodná v obou částech.

V. A. Krajský soud vyloučil použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu, ovšem tento krok dostatečně neodůvodnil a nevypořádal se se stížností stěžovatelů

19. Krajský soud v prvé řadě pochybil tím, že posvětil postup okresního soudu, který některé úkony zmocněnce stěžovatelů označil za tzv. společné úhrnné úkony a vyloučil u nich použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Tím však umožnil, aby se okresní soud odchýlil od použití podzákoného právního předpisu, aniž to řádně odůvodnil. Současně se sám krajský soud v podstatě nijak nevypořádal s argumentací, kterou ve stížnosti proti usnesení okresního soudu uvedli stěžovatelé.

20. Podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, jde-li o společné úkony při zastupování nebo obhajobě dvou nebo více osob, náleží advokátovi za každou takto zastupovanou nebo obhajovanou osobu mimosmluvní odměna snižená o 20 %. Toto ustanovení upravuje legitimní zásadu krácení odměny za zastoupení klienta při společném zastoupení více osob [náleze ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. II. ÚS 2578/18 (N 89/94 SbNU 153), bod 26].

21. Soudce je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou. Jiným (podzákoným) právním předpisem podle čl. 95 Ústavy je i advokátní tarif - vyhláška, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti podle § 22 odst. 2 zákona č. [85/1996](#) Sb., o advokacii.

22. Podzákoným právním předpisem je soudce vázán, pokud nedospěje k závěru o jeho rozporu s pramenem práva, jímž je vázán bezvýjimečně. Soudce nicméně musí závěr o nezákonnosti či dokonce neústavnosti podzákoného předpisu nejen vyjádřit, ale také náležitě odůvodnit [srov. nálezy ze dne 1. 11. 2001 sp. zn. III. ÚS 274/01 (N 168/24 SbNU 243) či nověji ze dne 28. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3555/19 (N 156/101 SbNU 89), bod 30].

23. Právě uvedený závěr Ústavní soud zopakoval i ve dvou nálezech týkajících se přímo použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu.

24. Již v nálezu ze dne 17. 5. 2016 sp. zn. IV. ÚS 529/16 (N 89/81 SbNU 471) Ústavní soud zdůraznil, že obecné soudy musí právní předpisy aplikovat jako celek. Nemohou libovolně odepřít aplikaci části právního předpisu, např. právě § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Výjimku v tomto směru představuje případ, kdy obecný soud shledá rozpor podzákoného předpisu se zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy. Takový rozpor však nelze odůvodnit jen tím, že se přiznání odměny za každou zastoupenou osobu sníženou o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu soudu jeví příliš vysoké. Ústavní soud dodal, že pokud snad soud hodlá z důvodu nepřiměřenosti náhradu nákladů advokáta zastupujícího vícero osob moderovat (podle moderačního pravidla procesního řádu, který soud aplikuje), neměl by namísto odměny za zastupování vícero osob navýšené podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu přiznat společnému zástupci odměnu ve výši odpovídající zastupování osoby jediné (srov. k tomu více body 11 až 14 nálezu IV. ÚS 529/16).

25. V nálezu ze dne 16. 6. 2020 sp. zn. I. ÚS 146/20 (N 128/100 SbNU 405) se pak Ústavní soud zabýval použitím § 12 odst. 4 advokátního tarifu znovu. Závěry z věci IV. ÚS 529/16 zopakoval, v tomto případě navíc při přezkumu ústavní stížnosti ve věci náhrady nákladů poškozených v trestní věci. Ústavní soud zde mimo jiné uvedl: "V nyní posuzované věci nicméně nejde o to, jak je právní úprava nastavena, ale zda ji byly trestní soudy povinny aplikovat. [...] obecný soud je povinen aplikovat právní předpis jako celek, není oprávněn selektivně odepřít aplikaci určitého ustanovení - v daném případě § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle něhož za společné úkony při zastupování více osob náleží advokátovi mimosmluvní odměna za každou zastupovanou osobu, avšak snížená o 20 %." (bod 13 nálezu I. ÚS 146/20).

26. Nutno dodat, že v obou nálezech Ústavní soud vyjádřil určité pochybnosti, zda použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu v některých případech nemůže vést k náhradě nepřiměřeně vysoké odměny zástupců více osob. Například v nálezu I. ÚS 146/20 Ústavní soud uvedl, že v obecné rovině lze legitimně vznést otázku, zda "§ 12 odst. 4 advokátního tarifu neotevívá možnosti pro nepřiměřeně štědré odměňování advokátů za činnost, která je sice vykonávána ve prospěch více zastupovaných osob, avšak reálně je jen minimálně náročnější, než když je vykonávána ve prospěch osoby jediné." (bod 12 cit. nálezu). V obou rozhodnutích však dodal, že tuto otázku je primárně oprávněno řešit Ministerstvo spravedlnosti (IV. ÚS 529/16, bod 20 a I. ÚS 146/20, bod 12).

27. Právě uvedené samozřejmě nemá vést k tomu, že obecný soud bude problematické dopady § 12 odst. 4 advokátního tarifu ignorovat. Právě naopak, obecný soud může částku vypočtenou podle advokátního tarifu snížit, je-li odměna zjevně nepřiměřená povaze věci. Obecný soud však takový postup musí přesvědčivě odůvodnit, typicky s použitím aplikovatelného moderačního pravidla (§ 150 občanského soudního řádu, § 60 odst. 7 soudního řádu správního nebo § 154 odst. 2 trestního řádu). Předtím by však měl soud zvážit účelnost jednotlivých nákladů spojených s příbráním zmocněnce (§

154 odst. 1 trestního řádu; k tomu též část V.B. níže).

28. Vhodným příkladem je nález ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. III. ÚS 1255/18 (N 203/103 SbNU 39). Ústavní soud zde zdůraznil, že v případě jednoho zmocněnce více poškozených osob v jednom trestním řízení je třeba vždy vyvažovat mezi oprávněnými zájmy poškozených na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce a oprávněným zájmem odsouzeného neplatit na náhradě těchto nákladů částku nepřiměřenou úsilí, které zmocněnec poškozených vynaložil. Své závěry však musí obecný soud náležitě odůvodnit (body 27 a 43 tamtéž). O tento nález se sice krajský soud ve své argumentaci rétoricky opřel (viz níže), pominul ale, že nález podmínil snížení částky vypočtené podle advokátního tarifu řádným odůvodněním. Současně vyloučil paušální řešení: obecný soud musí přihlídnout ke konkrétním okolnostem, např. k (eventuálnímu) nepřiměřenému dopadu na odsouzeného, typicky srovnáním částky náhrady nákladů vypočtené podle advokátního tarifu a částky přiznané poškozeným na náhradu újmy jim způsobené odsouzeným (body 37 a 43).

29. Tyto závěry v obecné rovině plynou též z judikatury Nejvyššího soudu (např. usnesení ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 302/2014; usnesení ze dne 1. 8. 2017, sp. zn. 20 Cdo 5830/2016 a mnohé další). Rovněž Nejvyšší soud (s odkazy na judikaturu Ústavního soudu) zdůrazňuje, že použití advokátního tarifu, tedy i jeho § 12 odst. 4, nesmí být formální a nesmí zakládat zjevnou nespravedlnost, respektive že výše odměny advokáta má být úměrná hodnotě sporu (usnesení ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 28 Cdo 5966/2017, s odkazy na početnou další judikaturu).

30. Okresní soud v nynější věci paušálně vyloučil použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tento postup však prakticky neodůvodnil. Netvrdil, že je advokátní tarif v této části v rozporu se zákonem či ústavou (logicky pak takový závěr nemohl ani odůvodnit). Nepoužil ani § 154 odst. 2 trestního řádu, podle jehož druhé věty náhradu nákladů souvisejících s účastí poškozeného v trestním řízení soud z důvodů zvláštního zřetele hodných přiměřeně sníží; přitom vezme v úvahu zejména povahu trestného činu, osobní a majetkové poměry poškozeného a odsouzeného [k této moderační pravomoci soudu srov. již nález ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515), bod 14].

31. Namísto toho okresní soud v podstatě "nalezl" nový institut v podobě tzv. společného úhrnného úkonu a bez dalšího pod něj několik úkonů zmocněnce stěžovatelů podřadil. Žádný takový institut ale advokátní tarif nezná.

32. Dále se okresní soud jen odvolal na "judikatorní praxi" a odkázal na jedno usnesení krajského soudu a jedno usnesení Ústavního soudu (usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 1. 2022 sp. zn. 4 To 617/2021 a usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3118/20). Kromě toho, že okresní soud neuvedl, co z těchto rozhodnutí dovozuje - což by bylo přinejmenším vhodné - ani z jím odkazovaných rozhodnutí relevantní argumentace, která by odůvodnila onen kvalifikovaný odklon od části advokátního tarifu, neplyne (k tomu níže).

33. Na tento problém stěžovatelé trefně upozornili již ve stížnosti proti usnesení okresního soudu. Přiložili též aktuální usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2023 č. j. 10 To 20/2023-652, které se (byť vydané v jiné věci) věnovalo právě použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu na situaci, která v podstatě odpovídala té nynější. Vrchní soud v usnesení na několika stranách vysvětlil, proč považuje postup podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu (mimo situace, kdy sami účastníci navrhnou, aby jim soud přiznal nižší částku, než by jim podle § 12 odst. 4 dohromady náležela) za správný. Vypořádal se i s odkazy na usnesení Ústavního soudu v dané věci - uvedl, že z usnesení, kterým Ústavní soud odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost, nelze dovozovat konkrétní výklad zákona či podzákoného právního předpisu.

34. Ústavní soud k tomu uvádí, že právě zmíněné usnesení vrchního soudu pochopitelně není instančně závazným rozhodnutím v nynější věci. Přesto však v situaci, kdy v nákladových věcech není

přípustné dovolání, je pro sjednocování soudní praxe nanejvýše vhodné, aby obecné soudy k podobným rozhodnutím vyšších soudů přihlížely. Odkazují-li na taková rozhodnutí účastníci, měly by se soudy s argumentací tam uvedenou vhodným způsobem vypořádat.

35. Krajský soud nicméně z velké míry jen zopakoval "technické" vysvětlení rozdílu mezi tzv. společným úhrnným úkonem a tzv. samostatným úkonem. Přiznal, že advokátní tarif nerozlišuje mezi úkony zmocněnce více osob tak, jak učinil okresní soud. Krajský soud pak jen odkázal na několikero rozhodnutí, která podle něj dokládají soudní praxi ohledně posuzování tzv. společných úhrnných úkonů.

36. Toto odůvodnění tak neobsahuje žádný argument, proč krajský soud v dané věci nepoužil § 12 odst. 4 advokátního tarifu (resp. proč jej nemusel použít okresní soud). Krajský soud koneckonců ani netvrdí, že nějaký takový důvod plyne z jím citované judikatury. Takový postup je však nejen v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy, ale zároveň není férový ke stěžovatelům (krajský soud je v podstatě odkázal, aby si odpověď na své výhrady našli v jím citované judikatuře; podstatná část krajským soudem citovaných rozhodnutí však není veřejně dostupná a dokonce i Ústavní soud sám si tato rozhodnutí vyžádal). V druhé řadě pak krajský soud fakticky nevypořádal stížnost stěžovatelů, včetně aktuálního právního názoru vrchního soudu.

37. Z rozhodnutí, která citoval krajský soud, navíc neplyne žádný relevantní důvod pro kvalifikovaný odklon od použití advokátního tarifu jakožto podzákonného právního předpisu podle čl. 95 odst. 1 Ústavy. Naprostá většina rozhodnutí, na která krajský soud odkázal, se odklonu od § 12 odst. 4 advokátního tarifu či dokonce posuzování náhrady nákladů řízení více osob jako takového ani netýká. Krajský soud v podstatě jen generoval náhodně vybraná rozhodnutí, z nichž většina nemá žádný vztah k nyní řešené otázce.

38. Krajský soud v první řadě citoval další "nákladová" usnesení téhož krajského soudu ze dne 28. 1. 2022 sp. zn. 4 To 617/2021 a ze dne 30. 8. 2022 sp. zn. 4 To 306/2022. První z nich obsahuje v podstatě stejnou "technickou" argumentaci k rozdílu mezi tzv. společným úhrnným a samostatným úkonem. Druhé usnesení se pak týká odměny obhájce jediného odsouzeného v nijak nesouvisející věci, relevantní pro nyní posuzovaný výklad krajského soudu není ani okrajově. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 7. 2017 sp. zn. 7 To 59/2017 se týká věci, ve které vystupoval jeden jediný poškozený, nikoli více poškozených. O § 12 odst. 4 advokátního tarifu či otázce náhrady nákladů vícero osob zastoupených jedním advokátem se nijak nezmiňuje. Ani usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2021 sp. zn. 25 Cdo 3771/2020 vůbec nezmiňuje § 12 odst. 4 či náhradu nákladů vícero účastníků.

39. Mimo výše uvedená rozhodnutí se krajský soud odvolal na celkem tři rozhodnutí Ústavního soudu. V první řadě to je náleze III. ÚS 1255/18. Jak ale již Ústavní soud vysvětlil v bodě 28 shora, náleze III. ÚS 1255/18 v žádném případě nelze vyložit jako potvrzení doktríny krajského soudu o tzv. společných úhrnných úkonech. Právě naopak, náleze sice připouští modifikaci dopadů § 12 odst. 4 advokátního tarifu, ovšem nikoli paušálně (jak to činí krajský soud), ale vždy se zřetelem na individuální okolnosti posuzovaného případu.

40. Dále se krajský soud odvolal na dvě usnesení Ústavního soudu (ze dne 14. 2. 2023 sp. zn. I. ÚS 198/23 a již zmíněné IV. ÚS 3118/20). V usnesení I. ÚS 198/23 se Ústavní soud k použitelnosti § 12 odst. 4 advokátního tarifu vůbec nevyjádřil. Pouze v usnesení IV. ÚS 3118/20 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost proti rozhodnutí obecného soudu, který použil obdobný postup jako okresní a krajský soud v nynější věci. Z tohoto usnesení však obecné soudy nemohou dovozovat správnost jejich právního názoru ohledně použití či nepoužití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Ústavní soud již uvedl, že usnesení o odmítnutí ústavní stížnosti "plní mj. funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu a rozhodně nemohou poskytovat alibi pro orgány veřejné moci, které však

kvazimeritorní (a často i nemeritorní) rozhodnutí [...] užívají jako potvrzení svých právních názorů." [nález ze dne 13. 9. 2007 sp zn. I. ÚS 643/06 (N 142/46 SbNU 373), bod 70, srov. obdobně nálezy ze dne 19. 12. 2017 sp zn. III. ÚS 950/17 (N 232/87 SbNU 781), body 24 a 25, a ze dne 17. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 2219/12 (N 61/73 SbNU 163), bod 53].

41. Odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost znamená jen to, že v daném případě namítaný zásah do práv stěžovatele nedosáhl ústavněprávního rozměru, že nedošlo k dotčení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele. Jinak řečeno, Ústavní soud odmítnutím ústavní stížnosti nevstupuje do role jakéhosi "negativního sjednocovatele" judikatury obecných soudů.

42. Klíčové je, že otázku, zda mohou obecné soudy vyloučit obecně použití podzákonného právního předpisu či jeho části či konkrétně aplikaci § 12 odst. 4 advokátního tarifu, již Ústavní soud vyřešil v nálezech (mj. IV. ÚS 529/16 a I. ÚS 146/20), které jsou - na rozdíl od usnesení - závazné [blíže nálezy ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465), Slovenské důchody VI, body 60 a 61].

43. Krajský soud se tedy v napadeném usnesení dopustil svévole při rozlišování mezi tzv. společnými úhrnnými úkony a tzv. samostatnými úkony při zastupování více osob. Porušil tím shora uvedenou judikaturu Ústavního soudu, která zakazuje pašální nepoužití advokátního tarifu (ledaže by obecný soud shledal nezákonnost nebo protiústavnost sporné části advokátního tarifu, oč ale v nynějším případě zjevně nejde). Vůbec nereagoval ani na argumentaci, kterou uvedli stěžovatelé ve stížnosti proti usnesení okresního soudu.

V. B. Krajský soud k problému účelnosti některých úkonů pouze odkázal na nedostatečně odůvodněné usnesení okresního soudu, nevypořádal se však se stížnostní argumentací stěžovatelů

44. V druhé části ústavní stížnosti se stěžovatelé vymezili proti závěru o neúčelnosti účasti jejich zmocněnce u výslechů v přípravném řízení. Stěžovatelé (přesněji řečeno první dva stěžovatelé) především namítli, že krajský soud tento závěr odůvodnil jen zcela povrchně. I tato námitka je důvodná.

45. Také pro posuzování účelnosti jednotlivých úkonů platí, že se k jeho přezkumu Ústavní soud dlouhodobě staví nanejvýš zdrženlivě. Posuzování účelnosti jednotlivých úkonů v řízení je doménou obecných soudů (např. nálezy ze dne 22. 3. 2022 sp. zn. I. ÚS 1882/21, bod 24). Případná věcná nesprávnost, nezákonnost při posuzování účelnosti úkonů právní služby, obecně není referenčním hlediskem pro ústavněprávní přezkum (srov. nálezy ze dne 10. 1. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2334/23, bod 18).

46. Také pro posuzování účelnosti jednotlivých úkonů však platí zákaz libovůle či dokonce svévole. Obecné soudy tak mají především povinnost své závěry ohledně účelnosti jednotlivých úkonů odůvodnit (srov. bod 17 výše, srov. též nálezy I. ÚS 1882/21, bod 25 a IV. ÚS 2334/23, bod 19).

47. Zmocněnec poškozených hraje v trestním řízení širší roli než jen k vymožení náhrady škody. Účast poškozených v trestním řízení má již sama o sobě satisfakční funkci, byť neuplatnili žádný nárok v adhezním řízení. Zmocněnec ztělesňuje pro poškozené i psychickou podporu nebo alespoň jim ulehčuje ne vždy lehkou pouť trestním řízením. Zmocněnec je poškozeným oporou v situaci, již si nevybrali, do níž se dostali proti vlastní vůli (nálezy ze dne 1. 3. 2023, sp. zn. II. ÚS 357/22, body 25 násl.).

48. Náklady vzniklé s přibráním zmocněnce samozřejmě nemají být dalším trestem pro pachatele trestného činu. Ústavní soud již upozornil, že poškozený a jeho zmocněnec mají v trestním řízení při prosazování civilních nároků často ulehčenou úlohu, neboť oprávněnost těchto nároků je

objasňována především orgány činnými v trestním řízení. Pak ovšem adekvátní řešení příliš vysokých nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce spočívá zásadně v posuzování účelnosti úkonů advokáta. Další možností je moderace náhrady nákladů podle § 154 odst. 2 trestního řádu, samozřejmě za podmínky, že soud dá účastníkům prostor se k této úvaze soudu vyjádřit (nález IV. ÚS 2334/23, body 24 a 26).

49. Okresní soud zvolil první cestu, tedy dovedl neúčelnost účasti zmocněnce stěžovatelů na úkonech v přípravném řízení trestním. K tomu však uvedl jen to, že účast zmocněnce není "při výsleších potřebným úkonem k účelnému uplatnění nároků poškozených v trestním řízení, neboť při výslechu v přípravném řízení se neřeší žádné nároky na případnou náhradu škody či nemajetkové újmy." Dodal, že těžiště dokazování je až v hlavním líčení, přitom všech hlavních líčení se zmocněnec účastnil a za tuto účast mu byla přiznána odměna.

50. Takové odůvodnění však neodpovídá požadavkům, které na posouzení účelnosti klade Ústavní soud. Obecné soudy mají povinnost hodnotit účelnost každého jednotlivého úkonu (nález ze dne 16. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 1033/21, bod 26, nebo již výše citované nálezy I. ÚS 1882/21, bod 27 a tam uvedená judikatura a především bod 33). Okresní soud naopak hodnotil účelnost celé skupiny úkonů jen paušálně a v podstatě zpochybnil zákonné právo poškozených účastnit se již přípravného řízení trestního.

51. Nutno dodat, že byť se Ústavní soud s podobnými úvahami ohledně účelnosti úkonů v přípravném řízení setkává pravidelně, nynější odůvodnění okresního soudu se svou strohostí a zároveň paušálností ostatním případům už zjevně vymyká (obecné soudy se např. snaží alespoň výslovně vzít v úvahu povahu trestného činu, průběh řízení, procesní strategii účastníků apod., tedy nějak vztáhnout posouzení účelnosti ke konkrétní věci).

52. Stěžovatelé se i proti těmto závěrům okresního soudu ohradili ve stížnosti. Poukázali na to, že trestní věc se vyznačovala skutkovou složitostí, především bylo nutné zkoumat míru zavinění obviněného (resp. tím, do jaké míry mu lze klást za vinu způsobení dopravní nehody). Takovou námitku není možné předem označit za zjevně irelevantní - jen nahlédnutím do rozsudku ve věci samé je zjevné, že prošetřování průběhu nehody hrálo v trestní věci podstatnou roli. Nejde tedy o námitku, kterou by si krajský soud mohl dovolit ignorovat [srov. k tomu obecně nález ze dne 10. 12. 2020 sp. zn. II. ÚS 2522/19 (N 228/103 SbNU 318), bod 31].

53. Krajský soud se v napadeném usnesení nicméně pouze ztotožnil se závěrem okresního soudu - dodal, že "považuje za nutné poukázat na to, že tyto náklady jsou neúčelné a v daném případě bylo těžiště dokazování právě až v hlavním líčení". Pak se ovšem krajský soud nijak nevypořádal s relevantními argumenty, které stěžovatelé snesli ve stížnosti proti usnesení okresního soudu.

54. Ústavní soud obecně uznává, že soud, který rozhoduje o opravném prostředku, může za určitých okolností odkázat na odůvodnění soudu nižšího stupně. Z hlediska práva na soudní ochranu ale tento postup obstojí jen tehdy, pokud soud nižšího stupně své rozhodnutí řádně odůvodnil [nálezy ze dne 7. 8. 2017 sp. zn. II. ÚS 2027/17 (N 137/86 SbNU 315), bod 19, nebo ze dne 3. 4. 2018 sp. zn. IV. ÚS 1200/16 (N 64/89 SbNU 25), bod 24].

V. C. Závěr

55. Ústavní soud shrnuje, že ani při rozhodování o nákladech poškozených vzniklých přibráním zmocněnce v trestní věci obecný soud nemůže vyloučit aplikaci podzákonného právního předpisu či jeho části (zde § 12 odst. 4 advokátního tarifu), aniž by řádně odůvodnil, proč je daný předpis či jeho část ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy v rozporu se zákonem či dokonce ústavním pořádkem. Případnou zjevnou nepřiměřenost výše náhrady nákladů v konkrétní trestní věci mohou obecné soudy řešit i

jinými cestami (posouzením účelnosti jednotlivých úkonů zmocněnce či moderační pravomocí soudu), také tehdy však musí své závěry přesvědčivě zdůvodnit. Ústavní soud též připomíná, že při posuzování účelnosti úkonů zmocněnce poškozeného v trestním řízení musí obecné soudy posuzovat účelnost jednotlivých úkonů v kontextu daného řízení, musí se rovněž vypořádat s námitkami, které proti jejich posouzení případně vnesou poškození.

56. Ústavní soud tak uzavírá, že napadeným usnesením krajského soudu bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

57. Ústavní soud krajskému soudu nijak neurčuje, jak má rozhodnout a jakou výši náhrady nákladů řízení má stěžovatelům přiznat. Krajský soud však musí své rozhodnutí dostatečně odůvodnit. Současně se vypořádá se stížnostní argumentací stěžovatelů.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výkon trestu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost](#)
- [Předávací vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)